

LIETUVOS GYVYBĖS DRAUDIMO RINKOS ANALIZĖ

Irena DANILEVIČIENĖ¹, Janina MACUTKEVIČIENĖ²

*Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Verslo vadybos fakultetas, Finansų inžinerijos katedra,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva*

El. paštas: ¹irena.danileviciene@vgtu.lt; ²janina.macutkeviciene@stud.vgtu.lt

Santrauka. Šiuolaikiniame pasaulyje siekiama turėti stabilią finansinę padėtį ir užsitikrinti gerą finansinę ateitį sau ir savo šeimai. Būtina tinkamai valdyti savo finansus ir nuo tikėtino lėšų praradimo apsaugoti sudarant gyvybės draudimo sutartį. Tačiau atsiranda problema – draudėjai turi nepakankamai informacijos apie sutarčių sudarymą ir tai neigiamai veikia šalies gyvybės draudimo rinkos plėtrą. Straipsnio tyrimo objektas yra Lietuvos gyvybės draudimo rinka. Straipsnio tikslas – išanalizuoti ir įvertinti situaciją Lietuvos gyvybės draudimo rinkoje. Sprendžiami su tuo susiję uždaviniai: išnagrinėti ir įvertinti gyvybės draudimo teorinius aspektus ir ypatumus, išanalizuoti situaciją Lietuvos gyvybės draudimo rinkoje. Straipsnyje taikyti šie tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, teorinių ir praktinių teiginių sugretinimo metodas, statistinių duomenų analizė.

Reikšminiai žodžiai: draudimo analizė, draudimo rinka, draudimo skvarba, draudimo tankis, finansinis stabilumas, gyvybės draudimas.

Įvadas

Šiuo metu žmonės nori apsaugoti savo turtą, sveikatą, turėti stabilią finansinę padėtį ir gauti nustatyto dydžio pajamas. Dėl nuspėjamų (išėjimas į pensiją) ir nenuspėjamų (darbo praradimas, nedarbingumas) priežasčių gaunamos pajamos staiga gali sumažėti. Tokiais atvejais finansinio stabilumo svyravimas būtų mažesnis, jei asmeniniai finansai būtų tinkamai valdomi. Nuspėjamų lėšų sumažėjimą galima sustabdyti jaunystėje kaupiant lėšas ateičiai terminuotose indėliuose, investuojant į vertybinius popierius arba galimus nuostolius perkeltiant draudimo kompanijai. Draudimo svarbą žinojo net senovės Kinijoje, kai pirkliai suprasdavo saugumo jausmo svarbą, o padedami vienas kitam nelaimėje, patys to nežinodami, formavo draudimo pradžią. Per tūkstantmečius metų vystėsi (keitėsi) paslaugų įvairovė, o pastaruoju metu populiarėja galimybės plėsti elektroninį draudimo verslą, kas sutaupo klientų apsidraudimo laiką. Nors draudimas yra daugiau būdingas išsivysčiusių šalių gyventojams, kurie gali sau leisti atidėti didesnę pinigų sumą taupymui/kaupimui, tačiau ir besivystančių šalių gyventojai vis labiau yra linkę apsidrausti.

Apsidraudus gyvybės draudimu bus užtikrinta finansinė parama nelaimės atveju, tačiau atsiranda pagrindinė problema – draudėjai turi nepakankamai informacijos apie sutarčių sudarymą ir tai neigiamai veikia šalies gyvybės draudimo rinkos plėtrą. Straipsnio tyrimo objektas yra Lietuvos gyvybės draudimo rinka.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti ir įvertinti situaciją Lietuvos gyvybės draudimo rinkoje. Sprendžiami su tuo susiję uždaviniai:

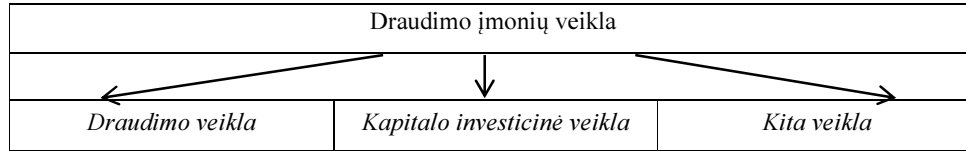
- Išnagrinėti gyvybės draudimo teorinius aspektus ir ypatumus;
- Įvertinti gyvybės draudimo teorinius aspektus ir ypatumus;
- Išanalizuoti situaciją Lietuvos gyvybės draudimo rinkoje.

Straipsnyje taikyti šie tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, teorinių ir praktinių teiginių sugretinimo metodas, statistinių duomenų analizė.

Teoriniai draudimo aspektai

Vienas iš būdų sukaupti lėšų ateičiai ir būti užtikrintam dėl nuolatinės finansinės apsaugos nelaimingo atsitikimo atveju yra draudimas. Dažniausiai draudimas yra suprantamas, kaip galimų nuostolių perdavimas (draudimo sutarties sudarymo metu) draudimo bendrovei už atitinkamą mokesį – įmoką (Hansson 2016). Kiekvieno žmogaus gyvenimui draudimas suteikia ekonominį bei psichologinį saugumą ir galimybę sumažinti galimą riziką. Ekonominiu požiūriu draudimas yra labai svarbus indėlis į valstybės plėtrą, tačiau draudimas turi ir kitą funkciją – užtikrina lėšų kaupimą ateities planų įvykdymui. Kylant ekonomikos lygiui auga ir draudimo poreikis, todėl draudimo svarbą galima paaiškinti per galimybę sumažinti rizikos našta.

Lietuvos Respublikos draudimo įstatyme (2003) draudimo veikla įvardijama kaip ūkinė-komercinė veikla, kai draudimo kompanija draudimo sutarties pagrindu prisiima kitų asmenų nuostolių riziką ar kitaip siekia apsaugoti šių asmenų turtinius interesus įvykus draudiminiams įvykiams, asmenų turtinių interesų apsaugai panaudojant draudiko skaičiuojamus draudimo techninius atidėjinius dengiantį turtą ir kitą turtą. Draudimo įmonių veikla draudimo teorijoje yra skirstoma (1 pav.) į draudimo veiklą, kapitalo investicinę veiklą bei kitą veiklą.

1 pav. Draudimo įmonių veiklos sudėtinės dalys (šaltinis: Čepinskis *et al.* 1999)
Fig. 1. The parts of insurance companies activity (source: Čepinskis *et al.* 1999)

Draudimo veiklos rezultatas yra draudiminės apsaugos sukūrimas arba veikla, susijusi su rizika, kapitalo kaupimu ir atpalaidavimu, paslaugų teikimo visuma. Rizikos veikla yra draudimo veiklos pagrindas, kai draudimo sutarties pasirašymo metu draudikas perima iš draudėjo riziką (nuostolių atsiradimo tikimybę). Kapitalo kaupimas apibrėžiamas, kaip draudėjo mokėtos ir draudiko kaupiamos įmokos. Kapitalo atpalaidavimo veikla atsiranda tada, kai draudėjas perleidžia draudikui kapitalą, tuo tarpu draudikas įsipareigoja išmokėti draudėjui priskaičiuotas palūkanas ir išmokėti jas draudėjui. Paslaugų teikimas – tai draudimo įmonės teikiamos paslaugos, kurios skirstomos į išorines, vidines bei į konsultacines ir operacines.

Kapitalo investicinė veikla pasireiškia tada, kai draudikas rinkdamas iš draudėjų draudimo įmokas įsipareigoja įvykus nelaimei išmokėti finansinę kompensaciją. Kapitalo investicinė veikla yra labai svarbus klausimas, kadangi nuo jos realizavimo priklauso draudimo įmonės prisiimtų įsipareigojimų prieš draudėjus vykdymas.

Draudimo kompanijos užsiima ir kitomis įvairaus pobūdžio veiklomis. Dažniausiai atliekamas pateiktų asmeninių duomenų apdorojimas bei analizė, įmonių ir privačių asmenų konsultavimas. Ši praktika yra taikoma užsienyje, tuo tarpu Lietuvoje draudimo įstatyme 3 straipsnyje yra aiškiai įvardinta, kad (LR draudimo įstatymas 2003): įstatymu nustatyta tvarka įsteigtos draudimo įmonės Lietuvoje negali vykdyti jokios kitos ūkinės komercinės veiklos, išskyrus draudimo, perdraudimo bei su šia veikla susijusią veiklą: draudiminių ir perdraudiminių įvykių administravimą, draudimo ir perdraudimo tarpininkavimą, konsultavimą draudimo ir perdraudimo klausimais, tarpininkavimą sudarant pensijų kaupimo (išskyrus papildomą savanorišką kaupimą) sutartis, draudimo ir perdraudimo specialistų mokymą, kvalifikacijos kėlimą bei nekilnojamojo turto nuomą ir draudžiamo turto vertinimą.

Draudimas yra rizikos perkėlimo mechanizmas (Jurevičienė 2015), tačiau priklausomai nuo to, ką norima apdrausti – materialų (automobilį, turtą) ar nematerialų (gyvybę, sveikatą) dalyką skiriamos dvi draudimo rūšys: ne gyvybės ir gyvybės draudimas (Jakaitytė, Marčišauskienė 2015). Gyvybės ir ne gyvybės draudimo šakos buvo atskirtos 1979 m., kai buvo išleista Europos Ekonominės Bendrijos direktyva (Čepinskis *et al.* 1999; Jurevičienė 2008). Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo (2003) 7 straipsnyje yra išskirtos pagrindinės draudimo šakos ir grupės (1 lentelė).

1 lentelė. Draudimo šakos bei grupės
Table 1. The groups and industries of insurance

Gyvybės draudimas	Ne gyvybės draudimas
1) gyvybės draudimas;	1) draudimas nuo nelaimingų atsitikimų ir draudimas ligos atveju;
2) sutuoktvių ir gimimų draudimas;	2) sausumos ir geležinkelio transporto priemonių draudimas ir su sausumos transporto valdymu susijusios civilinės atsakomybės (toliau – CA) draudimas;
3) gyvybės draudimas, susijęs su investiciniais fondais (kai investavimo rizika tenka draudėjui);	3) skraidymo aparatų ir su skraidymo aparatų valdymu susijusios CA draudimas;
4) tontinos;	4) laivų (jūrų ir vidaus vandens) ir su laivų valdymu susijusios CA draudimas;
5) pensijų kaupimo veikla.	5) vežamų krovinių draudimas;
	6) turto draudimas nuo gaisro, gamtinių jėgų ir nuo kitų rizikų;
	7) bendrosios civilinės atsakomybės draudimas;
	8) kredito, laidavimo ir finansinių nuostolių draudimas;
	9) teisinių išlaidų draudimas;
	10) pagalbos draudimas.

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Lietuvos Respublikos draudimo įstatymu 2003.
Source: compiled by authors based on Lithuanian Insurance Law 2003.

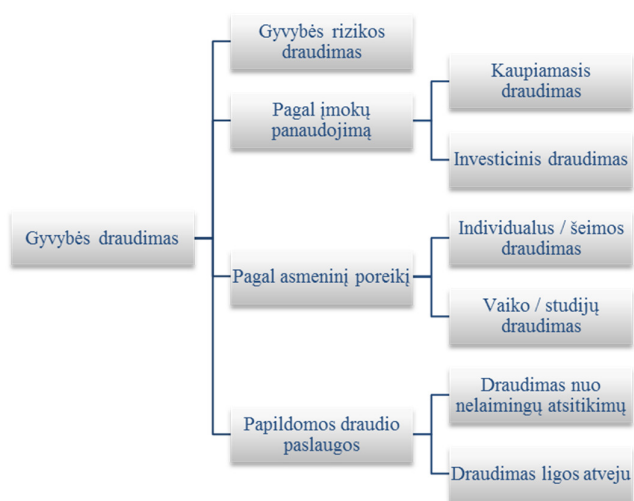
Adomaitienė ir Palubinskienė (2007) teigia, kad kiekvienas darbingas žmogus turi savo ekonominę vertę, kurią galima išmatuoti jo uždarbio per visą darbinę veiklą potencialu. Faktinis šio uždarbio dydis yra labai svarbus tiems asmenims, kurie priklauso nuo draudėjo finansinio saugumo. Literatūroje gyvybės draudimo rizika apibrėžiama, kaip nežinoma draudėjo gyvenimo trukmė bei neapibrėžtas jo mirties momentas arba pagrindinė gyvybės draudimo funkcija, kuri skirta apsaugoti išmokos gavėjus nuo neigiamų ekonominių pasekmių, kurias sukelia mirtis arba garantuoti adekvačią finansinę paramą senatvėje. Apibendrinant galima teigti, kad bendriausia prasme draudimas yra lėšų praradimo rizikos ir galimų nuostolių perdavimas draudimo kompanijai, kai draudžiamas asmens turtas ar sveikata (gyvybė) ir draudiminio įvykio atveju yra gaunama sukaupta suma. Toliau bus plačiau kalbama apie gyvybės draudimą ir jo ypatumus.

Gyvybės draudimo ypatumai

Jau žinoma, kad gyvybės draudimo objektu yra nematerialinės vertybės: gyvybė, sveikata, darbingumas. Gyvybės draudimo paslaugų verslas Lietuvoje kaip atskira šaka buvo įteisintas 1996 metais. Pagrindinę priežastį, kodėl buvo atskirtos šakos, paaiškina Kinduryš (2002), kuris teigia, kad skirtingi draudimo produktai darė draudimo veiklai skirtingą poveikį. Taip pat įtakos turėjo ir skirtingas draudžiamųjų rizikų sudėtingumas bei nevienodas suteikiamų paslaugų laikotarpis. Kinduryš (2011) teigia, kad gyvybės draudimo paslauga, kaip ekonominė kategorija yra specifinė draudimo veikla. Tai draudimo forma, kai draudikas užtikrina atsitikus draudžiamajam įvykiui arba pasibaigus sutarčiai išmokėti nustatytą sutartyje draudimo išmoką. Taip gyvybės draudimas pasireiškia kaip visuomenės ir šeimos naudos didinimas (Lee, Chiu 2016). Mokslininkai gyvybės draudimą susieja su kapitalo kaupimu ir supranta jį kaip užtikrintą pragyvenimo šaltinį atsitikus nenumatytam įvykiui.

Gyvybės draudimas yra finansinė garantija nelaimės atveju arba pinigų kaupimas ateities poreikiams tenkinti, tačiau išanalizavus atskirų mokslininkų gyvybės draudimo sampratą, gali būti pateiktas toks tinkamiausias gyvybės draudimo apibrėžimas: Gyvybės draudimas – tai specifinė draudimo veikla, tam tikro psichologinio saugumo pasirinkimas ir materialinis nuostolių kompensavimas, kai draudėjas moka nustatyto dydžio draudimo įmoką nustatytais laiko intervalais, o draudikas garantuoja draudėjo, apdraustojo ar jo šeimos narių apsaugą, įvykus numatytam draudžiamajam įvykiui, išmokėdamas jiems gyvybės draudimo sutarties galiojimo metu įgytas lėšas draudimo išmokų pavidalu (Lezgovko, Jastrebova 2015; Hansson 2016). Ekonominiu požiūriu draudimas atlieka kapitalo, pajamų ir kredito išsaugojimo funkcijas, apsaugo nuo finansinių nuostolių arba juos sumažina, taupo ir didina valstybės biudžeto lėšas. Kadangi klientas sumokėjęs draudimo įmoką iškart prekės negauna, draudimo apsauga yra traktuojama kaip paslauga. Lietuva daug patirties draudimo srityje neturi, todėl gali jos tik semtis iš kitų, daugiau patirties turinčių šalių. Vakarų šalyse gyvybės draudimo paslaugų naudojimas klientams suteikia daug naudos, suteikdamas draudėjui arba jo šeimos nariams didesnę ekonominę saugumą.

Šiuo metu gyvybės draudimas sparčiai plečiasi, todėl gyvybės draudimo bendrovės konkuruoja tarpusavyje, siūlydamos draudėjui asmeniškai jam tinkantį gyvybės draudimo variantą, kurių iš tikrųjų yra daug. Remiantis moksline literatūra (Lezgovko 2010; Lezgovko *et al.* 2014) galima teigti, kad gyvybės draudimą galima klasifikuoti pagal 3 požymius (2 pav.): įmokų panaudojimą (1), asmeninį poreikį (2) ir papildomas draudimo paslaugas (3). Atskirą rūšį sudaro gyvybės rizikos draudimas.

2 pav. Gyvybės draudimo skirstymas (šaltinis: Lezgovko 2010; Lezgovko *et al.* 2014)
Fig. 2. The classification of life insurance (source: Lezgovko 2010; Lezgovko *et al.* 2014)

Dažniausiai naudojamas yra gyvybės draudimo rūšių skirstymas pagal įmokų panaudojimą į kaupiamąjį ir investicinį draudimą. Pagal šią klasifikaciją, pasirenkant draudimo rūšį reikia atsižvelgti, kiek lėšų numatoma skirti kaupimui ir investavimui, atsižvelgiant į prisiimamą riziką (Lezgovko *et al.* 2014; Jurevičienė 2015).

- Kaupiamasis draudimas – tai tradicinė gyvybės draudimo rūšis, kai iš periodiškai mokamų įmokų didesnė dalis yra skirta kaupimui (su garantuotomis palūkanomis), o mažesnė dalis – investavimui į saugesnius vertybinius popierius (pvz. Vyriausybės obligacijos). Gyvybės draudimo sutarties galiojimo metu draudėjas kaupia sutarto, fiksuoto dydžio palūkanas. Didesnę draudimo rizikos dalį prisiima draudimo bendrovė, kuri įsipareigoja draudėjui mokėti išmoką šiais atvejais: suėjęs sutarties galiojimo terminui, įvykus draudimui įvykiui, kai draudėjas miršta (išmokama sukaupta suma su priskaičiuotomis fiksuotomis palūkanomis), atsitikus nelaimingam atsitikimui, jei draudėjui taikomos papildomos draudimo apsaugos (draudimo išmoka yra kaip priedas prie sukauptos sumos). Galutinės išmokos dydis priklauso nuo sumokėtų įmokų dydžio, sukaupėtų palūkanų, taikomų papildomų apsaugų ir draudiko išlaidų dydžio. Ši draudimo rūšis yra rekomenduojama vyresnio amžiaus ar rizikos vengiantiems klientams.
- Investicinis draudimas – tai draudimo rūšis skirta žmonėms, norintiems gauti maksimalią draudimo išmoką, prisiimant didelę riziką ir apsisaugant nuo galimo praradimo. Dalis draudimo įmokos yra investuojama į rizikingiausius vertybinius popierius norint uždirbti daugiau nei 3 % per metus. Investiciniame draudime investavimo rizika tenka draudėjui, kuris nustatytu metu moka draudimo bendrovei įmokas (kurių didesnė dalis yra investuojama pagal draudėjo pasirinktą investicinę kryptį). Pasibaigus sutarties terminui, draudėjui yra sumokama visa sukaupta suma, o draudėjo mirties atveju yra sumokama sukaupta suma arba mirties išmoka (atsižvelgiant į tai, kuri yra didesnė). Lezgovko ir Lastauskas (2008) teigia, kad nuo 2008 metų Europoje investicinis gyvybės draudimas pradėjo plisti ypatingai sparčiai dėl socialinio draudimo sistemos „iškraipymo“: sumažėjus darbo jėgos skaičiui, nėra mokama pakankamai įmokų į socialinio draudimo fondą, o dėl didėjančio pensininkų skaičiaus, trūksta pinigų pensijoms, todėl darbingo amžiaus žmonės pradeda patys rūpintis savo ateitimi ir kaupti lėšas senatvei. Būdami jauni, jie nebijo rizikuoti, todėl sudaro investicinio gyvybės draudimo sutartį, tikėdamiesi didesnės grąžos.

Gyvybės draudimo rūšys skirstomos ir pagal asmeninius poreikius į individualų/šeimos draudimą ir vaiko/studijų draudimą (Lezgovko 2010).

- Individualus/šeimos draudimas. Šeimos draudimas – tai gyvybės draudimo produktas, kai yra pasirašoma viena gyvybės draudimo sutartis, kuria apdraudžiama kiekvieno šeimos nario gyvybė, o išmokos dalis gali paskirstyti draudėjas. Tai reiškia, kad mokant vieną bendrą įmoką yra apsaugoma visa šeima. Draudėjas pasirenka draudimo sumą, papildomas draudimo sąlygas bei numato draudimo išmokų paskirstymą. Šeimos draudimas gali būti kaupiamasis arba investicinis.
- Vaiko/studijų draudimas – tai gyvybės draudimo produktas, kai yra kaupiamos įmokos vaikų ateičiai/studijoms (o ne sau) ir tuo pačiu metu apdraudžiama draudėjo gyvybė. Nelaimės atveju yra išmokama nustatyta suma, o kitas įmokas moka draudimo bendrovė. Ši draudimo rūšis tinka tėvams, seneliams, kurie nori vaikui užtikrinti saugią ateitį.

Šią skirstymą dar galima papildyti ir keliomis kitomis gyvybės draudimo rūšimis (Čepinskis *et al.* 1999; LR draudimo įstatymas 2003).

- Situoktuvinis ir gimimų draudimas. Gyvybės draudimo rūšis, kai naudos gavėjui draudimo išmoka bus mokama situoktūvių/vaiko gimimo atveju. Tai reiškia, kad draudėjas sudaręs gyvybės draudimo sutartį, kaupis lėšas kol įvyks draudiminis įvykis – vestuvės ar gims vaikas.
- Tontinų draudimo grupės (tontinos)/draudimas išgyvenimo atveju (Andriukaitis *et al.* 2009). Tai gyvybės draudimo rūšis, kai yra steigiama narių draugija, kuri bendrai kaupia savo įnašus, o sukaupta suma atitenka ilgiausiai išgyvenusiam nariui (ar numatytam naudos gavėjui). Ši gyvybės draudimo rūšis yra naudinga, kai draudėjai turi pakankamai pinigų ir atsižvelgta į tokius veiksnius, kaip draudimo terminas, draudėjų gyvenimo būdas ir jų poreikiai (Geber 2008).

Svarbu paminėti, kad pasirašius gyvybės draudimo sutartį, galima pasirinkti ir papildomas draudimo paslaugas: draudimą nuo nelaimingų atsitikimų ar draudimą ligos atveju. Šios draudimo grupės priklauso ne gyvybės draudimui, tačiau sutarties sudarymo metu, už papildomą įmoką galima apsidrausti ir nuo nelaimingų atsitikimų (Lezgovko 2010; Harrington *et al.* 2015).

- Draudimas nuo nelaimingų atsitikimų. Nelaimingas atsitikimas – tai konkrečiu metu ir konkrečioje vietoje įvykęs įvykis, kuris sukėlė draudėjui sužalojimą ar sveikatos sutrikimą, mirtį. Draudiminiais įvykiais yra laikomi įvykiai, dėl kurių draudėjui padaromi tokie sužalojimai: kūno dalių netekimas, balso praradimas, širdies ir kraujagyslių nepakankamumas, kaulų lūžiai ir išnarinimai, regos, klausos, kitų vidaus organų sužalojimai, nudegimai, nušalimai ir kt.. Išmokos gavėjas gali pasirinkti ir nuostolių kompensaciją už apdraustojo hospitalizaciją (ligonpinigius) ir nedarbingumą (dienpinigius) dėl kūno sužalojimų, sveikatos sutrikimų ar traumų. Išmoka išreiškiama procentais nuo draudimo sumos pagal traumos sunkumą.
- Draudimas ligos atveju – tai draudimo produktas, kai asmuo apdraudžiamas nuo ligų ir susirgimų. Draudimas ligos atveju yra sveikatos draudimo dalis, kuri apima ir nelaimingų atsitikimų padarytos žalos kompensavimą. Privalomasis sveikatos draudimas yra užtikrinamas valstybės kaip sveikatos priežiūros ekonominių priemonių sistema.

Draudėjams yra garantuojamas sveikatos priežiūros paslaugų teikimas ir kompensuojamos su tuo susijusios išlaidos. Šiuo draudimu draudžiami asmenys nuolat gyvenantys Lietuvoje, Lietuvos piliečiai. Draudimas nuo kritinių ligų yra kaip papildoma apsauga nuo finansinių sunkumų, kurie bus patirti draudėjo sunkios ligos atveju (dėl ligos: vėžio, infarkto, insulto, aklumo, žmogus negalės dirbti ir todėl pajamos gali sumažėti).

Pateikta gyvybės draudimo rūšių klasifikacija yra plati ir aiški, tačiau galima supaprastinti ir gyvybės draudimo rūšis klasifikuoti pagal įmokų panaudojimą į: grynąjį gyvybės rizikos draudimą (yra atliekama rizikinga veikla (investavimas)), mišrųjį gyvybės draudimą (derinami abu variantai) (Čepinskis *et al.* 1999). Tai reiškia, kad draudėjai sudarę gyvybės draudimo sutartį bus apsaugoti nuo neigiamo ekonominio poveikio, kurį gali sukelti apdraustojo, kaip vieno iš šeimos maitintojo mirtis. Taip pat gyvybės draudimas gali turėti ir kitą funkciją – pinigų kaupimas ateities poreikiams patenkinti. Taip taupomi pinigai aprūpintai senatvei ir siekiama saugumo jausmo gaunant reguliarias pajamas net ir išėjus į pensiją.

Gyvybės draudimo rinkos išskirtinumas

Gyvybės draudimo esmė yra sutartinių santykių tarp draudiko ir draudėjo atsiradimas. Šie santykiai yra „užmezgami“ gyvybės draudimo rinkoje, kur vyksta lėšų judėjimas: draudėjas moka įmokas, draudikas jas priima ir paskirsto: kaupimui, investicijoms, išlaidų padengimui, atlyginimams arba gauna išmoką. Plačiausia prasme draudimo rinka – tai ekonominė ir socialinė struktūra, kurioje iš surinktų įmokų yra sudaromas bendras draudimo fondas, kurio lėšomis draudimo bendrovės (ar draudimo tarpininkai/brokeriai) perskirsto pinigus draudėjams išmokų pavidalu. 2 lentelėje pateikiamos kelių autorių draudimo rinkos apibrėžimai.

2 lentelė. Draudimo rinkos samprata
Table 2. The concept of insurance market

Šachov 1997	Draudimo rinka – tai ypatinga socialinė-ekonominė terpė, tam tikra ekonominių santykių sritis, kur pirkimo-pardavimo objektas yra draudimo apsauga, jo formuojama paklausa ir pasiūla.
Gvozdenko 1998; Shamaei <i>et al.</i> 2016	Draudimo rinka – tai ekonominių santykių, susiklostančių perkant bei parduodant draudimo paslaugas, visuma, pasireiškianti apsaugant fizinių ir juridinių asmenų turtinius interesus, įvykus draudimui įvykiui, draudėjų lėšomis.
Kinduryš 2002; Diacon 2016	Draudimo rinka – tai ypatinga draudikų, draudėjų ir prirėkus tarpininkų tarpusavio piniginių santykių sistema, susiklostanti parduodant ir perkant draudimo paslaugas, sumokant draudikams draudimo įmokas ir išmokant išmokas iš draudimo bendrovėse sudaryto fondo, leidžiančio užtikrinti fizinių ir juridinių asmenų draudimo apsaugą ir suformuoti draudikų bei perdraudikų verslo finansinį pagrindą bei gauti pelną.

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis mokslinė literatūra.
Source: compiled by authors based on scientific literature.

Pagrindiniai rinkos dalyviai, kaip jau buvo minėta, yra draudėjai (kurie apsidraudžia) ir draudikai (kurie draudžia: draudimo tarpininkai, draudimo brokeriai, draudimo bendrovės). Tačiau draudimo rinkoje taip pat veikia ir įvairios asociacijos, ginančios draudikų interesus (brokerių ar draudimo tarpininkų asociacijos) ir stebinčios jų veiklą (pvz. Lietuvos bankas). Gyvybės draudimo rinkoje atsiranda santykiai tarp draudikų ir draudėjų: už nustatytą pinigų sumą (įmoką) draudėjas turi teisę gauti draudimo apsaugą ir išmoką draudiminio įvykio atveju. Šie piniginiai santykiai tarp draudiko ir draudėjo yra paremti dichotomijos principu, nes yra derinami du priešingi dalykai: nauda ir rizika.

Sudarant gyvybės draudimo sutartį, draudikai ir draudėjai stengiasi maksimizuoti gaunamą grąžą minimizuojant prisiimamą riziką. Norint įvertinti sukauptos sumos dydį, kuris priklauso nuo daugybės veiksnių (mikro ir makro lygiu), būtina apskaičiuoti sumokamas įmokas ir tikėtinas išmokas, įvertinant draudikų patiriamas išlaidas, mokesčių įtaką ir kitus atskaitymus. Taip pat būtina iširti situaciją Lietuvos gyvybės draudimo rinkoje 2010–2016 m. m.

Lietuvos gyvybės draudimo rinkos analizė

Padidėjus Lietuvos gyventojų emigracijai, sumažėjus gimstamumui bei senstant Lietuvos visuomenei daugelis supranta, kad senatvėje turės patys pasirūpinti savo ekonominiu saugumu. Kaip yra žinoma, gyvybės draudimas gali būti ne tik ekonominis saugumas įvykus draudimui įvykiui, bet ir ateities ekonominių poreikių patenkimas. Daugelis žmonių supranta, kad apsidraudus investiciniu arba kaupiamuoju draudimu gali laikotarpio pabaigoje gauti solidžią draudimo išmoką, kurią panaudoja asmeniniams poreikiams. Gyvybės draudimo veikla Lietuvoje prasidėjo nuo 1996 metų, todėl galime drąsiai teigti, kad tai yra jauna ir ne iki galo išanalizuota draudimo paslauga. Lietuvoje draudimo paslaugos teikiamos atsižvelgiant į užsienio valstybių patirtį. Teigiama, kad nuo 2000 iki 2016 metų Lietuvoje pastoviai veiklą gyvybės draudimo rinkoje vykdė nuo 6 iki 11 gyvybės draudimo kompanijų. Lietuvos banko (2016)

ir Statistikos Departamento (2016) duomenimis 2014 metais draudimo veiklą vykdė – 9, 2015 m. – 8 ir 2016 – 9 draudimo kompanijos.

Straipsnyje tiriant Lietuvos gyvybės draudimo rinką, naudojami Lietuvos Banko (2016), Statistikos Departamento (2016) ir atskirų gyvybės draudimo bendrovių duomenys. Atliekant gyvybės draudimo rinkos analizę yra naudojami tokie išvestiniai rodikliai (1–3 formulė) (Jakaitytė, Marcišauskienė 2015):

$$\text{Draudimo tankis} = \frac{\sum_{i=1}^n D_i}{\text{Populiacija}}, \quad (1)$$

čia: $\sum_{i=1}^n D_i$ – i-tojo skaičiaus asmenų bruto draudimo premijų suma, populiacija – gyventojų skaičius.

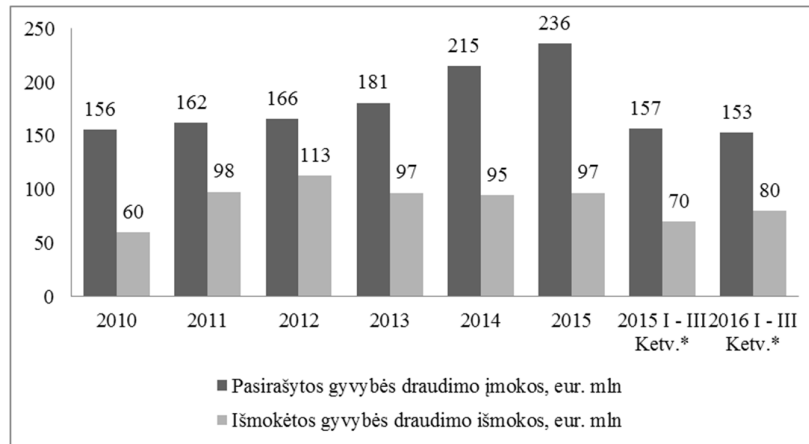
$$\text{Draudimo prasiskverbimas} = \frac{\sum_{i=1}^n D_i}{\text{BVP}} \times 100\%, \quad (2)$$

čia: $\sum_{i=1}^n D_i$ – i-tojo asmens bruto draudimo įmokų skaičius, BVP – bendrasis vidaus produktas.

$$\text{Draudimo išsiplėtimas} = \frac{\text{sudarytų sutarčių skaičius}}{\text{populiacija}}, \quad (3)$$

čia: sudarytų sutarčių skaičius per metus, populiacija – gyventojų skaičius.

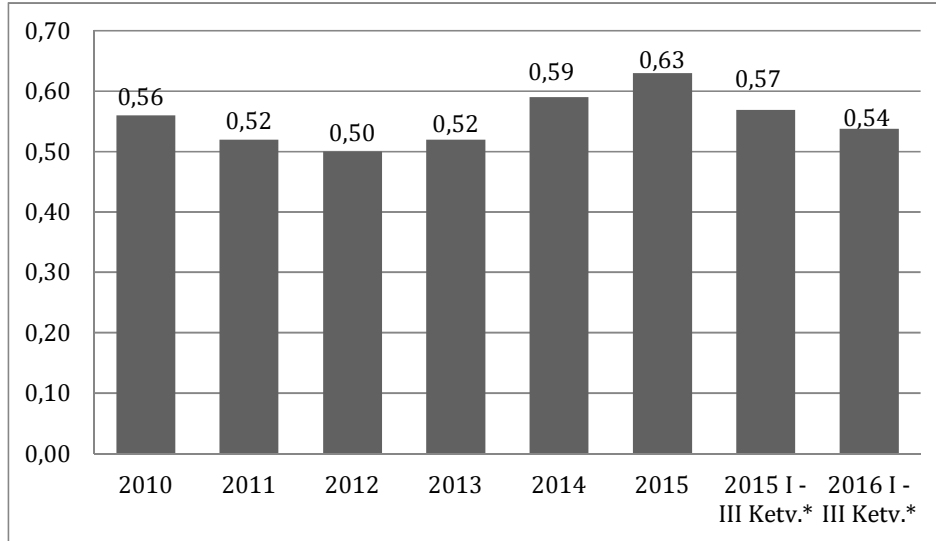
Geriausias rodiklis parodantis pasitikėjimą draudimo kompanija, tai pasirašytų draudimo įmokų skaičius, tačiau negalima sakyti, kad tik pasitikėjimas draudimo kompanijomis skatina draudimo sutarčių sudarymą. Gerėjanti ekonominė padėtis skatina žmonės vis labiau domėtis, kur galima būtų kaupti lėšas ilgesnį laikotarpį ir taip skatina gyvybės draudimo vystymąsi. 3 paveiksle pateikiami duomenys apie Lietuvos gyvybės draudimo rinkoje pasirašytas gyvybės draudimo įmokas bei išmokėtas draudimo išmokas per 2010–2015 m. Atsižvelgiant į tai, jog 2016 metų metinių draudimo veiklos rezultatų nėra pateikta, todėl analizuojami bei lyginami ir 2015–2016 m. I–III ketvirčio duomenys.

3 pav. Pasirašytos gyvybės ir ne gyvybės draudimo įmokos, mln. eurų
(šaltinis: sudaryta autorių remiantis Lietuvos Banku 2016)
Fig. 3. The number of signed life and non-life insurance premiums, mln. eur.
(source: compiled by authors based on Bank of Lithuania 2016)

Remiantis 3 pav. duomenimis galima matyti, kad per nagrinėjamąjį laikotarpį gyvybės draudimo įmokos didėjo. Remiantis Lietuvos banko duomenimis, galima teigti, kad 2015 m. yra pasiekta rekordinė gyvybės draudimo įmokų pasirašyta suma. Analizuojant 2015–2016 m. I–III ketvirčio duomenis matomas pasirašytų įmokų mažėjimas, kuriam turėjo įtakos vienkartinė gyvybės draudimo įmokų sumažėjimas. Didžiausias skaičius išmokėtų gyvybės draudimo išmokų buvo 2012 m.. Tam galėjo turėti įtakos 10 metų sutarčių pabaiga, kai turėjo būti išmokamos draudimo išmokos sutarties pabaigai. 2015–2016 m. I–III ketvirčio duomenimis draudimo išmokų dydis augo ir numatoma, kad tam įtakos turėjo naujai priimtas įstatymas dėl lengvatos už sumokėtas draudimo įmokas grąžinimo. Iš to seka, kad kiekviena draudimo kompanija turi įvertinti ir riziką susijusia su įstatymų kaita.

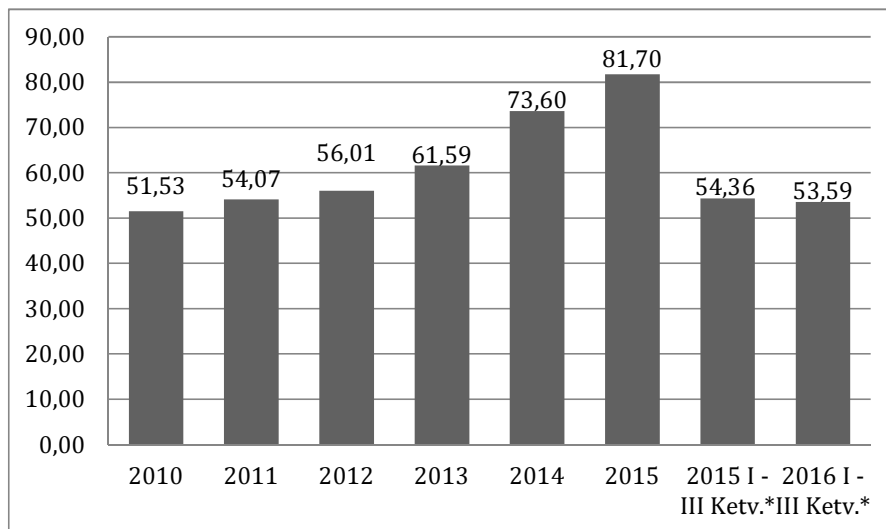
Pastaruoju metu pasirašytų draudimo įmokų padidėjimui įtakos galėjo turėti ir galimybė gauti draudimo pasiūlymą ir pasirinkti tinkamiausią variantą iš daugelio siūlomų ir internetu. Draudikai suteikia klientams galimybę kuo greičiau ir efektyviau pasiekti draudimo bendrovę, kuriami kontaktų centrai ir kuriamos galimybės apsidrausti internetiniame puslapyje bei užregistruoti įvykį pačiam. Taip didinama gyvybės draudimo skvarba. Draudimo skvarbos rodiklis parodo, kokią vietą šalies ūkio sistemoje užima draudimas, tiksliau įvardinant, kokią dalį BVP sudaro gyvybės draudimo paslaugų rinka. Gyvybės draudimo skvarbos skaičiavimų rezultatai pateikti 4 paveiksle.

4 pav. Gyvybės draudimo skvarba (šaltinis: sudaryta autorių remiantis Lietuvos Banku 2016)
Fig. 4. The penetration of life insurance (source: compiled by authors based on Bank of Lithuania 2016)

Iš 4 pav. duomenų matoma, kad nuo 2011 m. yra nežymus skvarbos rodiklio kritimas, tačiau jau nuo 2013 metų rodiklis pradėjo augti. Tai parodo, kad žmonės vis labiau domisi savo ateitimi bei saugumu, draudimas populiarėja. Pasirašytų draudimo įmokų padidėjimui įtakos galėjo turėti ir galimybė aptarti gyvybės draudimo sutarties niuansus elektroniniu būdu, kas sutaupo draudėjų laiką ir taip skatina naudotis draudimo paslaugomis. Kadangi gyvybės draudimas Lietuvoje, palyginus su užsienio draudimo rinka yra gana mažai naudojama paslauga, atlikus draudimo praskverbimo analizę galima teigti, kad skvarbos rodiklis nėra aukštas ir dėl to, kad Lietuvos gyventojų pragyvenimo šaltinis nėra stabilus bei aukštas.

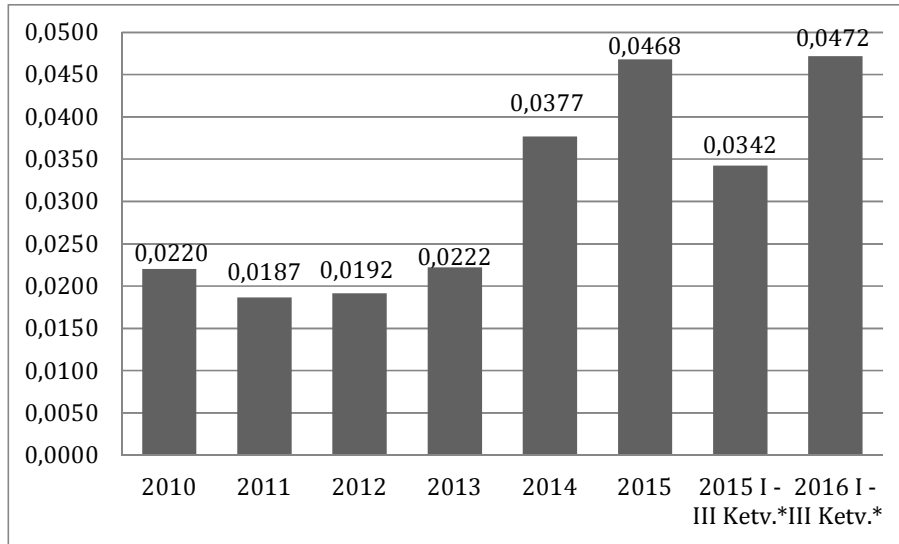
Dar vienas plačiai naudojamų rodiklių yra draudimo tankis. Draudimo tankio rodiklis (5 pav.) parodo, kiek vienam šalies gyventojui atitenka pasirašytų draudimo įmokų.

5 pav. Gyvybės draudimo tankis (šaltinis: sudaryta autorių remiantis Lietuvos Banku 2016)
Fig. 5. The density of life insurance (source: compiled by authors based on Bank of Lithuania 2016)

Tankio rodiklis pavaizduotas 5 paveiksle, parodo, kad per nagrinėjamąjį laikotarpį gyvybės draudimo įmokos dydis augo. Tai parodo, kad gyventojai vis labiau supranta draudimo naudą, tačiau gyventojų skaičiaus mažėjimas galimai mažina gyvybės draudimo tankio rezultatą. Manoma, kad rodiklio apskaičiavimas nėra tikslus ir negalima juo pilnai vadovautis, kadangi Lietuvoje ne visi gyventojai yra apdrausti gyvybės draudimu, kai kurie draudėjai gali turėti keletą draudimo polisų skirtingose draudimo bendrovėse, taip pat sutarties draudėjas (įmokos mokėtojas) nebūtinai gali būti šalies pilietis. Kas suteikia teisę daryti prielaidą, kad skaičiavimai nėra visiškai taisyklingi.

Draudimo išsiplėtimo rodiklis nusako draudimo rinkos plėtrą, padeda įvertinti kiek draudimo sutarčių atitenka vienam šalies gyventojui. Draudimo išsiplėtimo rodiklio rezultatai pavaizduoti 6 pav.

6 pav. Gyvybės draudimo išsiplėtimas (šaltinis: sudaryta autorių remiantis Lietuvos Banku 2016)
Fig. 6. The expansion of life insurance (source: compiled by authors based on Bank of Lithuania 2016)

Analizuojant 6 paveikslą duomenis galima pastebėti, kad per nagrinėjamąjį laikotarpį draudimo išsiplėtimo rodiklio augimas pastebimas tik nuo 2014 metų. Nors ir pastebimas nuolatinis gyventojų skaičiaus mažėjimas išsiplėtimo rodiklis minėtu laikotarpiu augo. Tam galėjo turėti įtakos didesnis pasirašytų sutarčių skaičius, kuriam darė įtaką ekonominis šalies augimas, taip pat gana didelė konkurencija tarp draudimo bendrovių. Taip pat palyginus 2015 ir 2016 metų I-III ketvirtį matome, kad 2016 metai pastebimas rodiklio augimas.

Apibendrinant atliktos Lietuvos gyvybės draudimo rinkos analizės rezultatus galima teigti, kad gyvybės draudimas yra Lietuvoje mažai naudojama paslauga, nors ir matomas nežymus draudimo skvarbos, tankio ir išsiplėtimo rodiklio padidėjimas. Rodiklių dydžiui didžiausią įtaką turi el. verslo principų diegimas ir gyvybės draudimo rinkoje. Palengvintos draudimo sąlygos (naujų kontaktų centrų kūrimas) ar platesnio paslaugų spektro siūlymas iš dalies pasiteisino, nes žmonės yra labiau informuojami apie gyvybės draudimo ypatumus ir naudą, tačiau tam, kad gyvybės draudimo rinka būtų perspektyvesnė, būtina dar labiau pabrėžti gyvybės draudimo naudą asmeniui.

Išvados

Gyvybės draudimo esmė yra užtikrinti draudėjų finansinį stabilumą išėjus į pensiją, įvykus nelaimingam atsitikimui ar praradus šeimos maitintoją. Tuo pačiu metu, kai yra kaupiama suma ateičiai, galima pasinaudoti ir gyventojų pajamų mokesčio lengvata bei turėti nuolatinę draudiminę apsaugą visą gyvybės draudimo sutarties galiojimo terminą. Draudikas, gaunantis draudimo įmoką, iš kliento prisiima tam tikrą riziką, kuri yra adekvačiai įvertinta nustatant draudimo įmokos dydį.

Sudarant gyvybės draudimo sutartį, draudikai ir draudėjai stengiasi maksimizuoti gaunamą grąžą minimizuojant prisiimamą riziką. Kiekvienos draudimo kompanijos tikslas aiškiai įvertinti rizikos laipsnį, apskaičiuoti tinkamą įmoką, kadangi tai yra svarbus rodiklis finansiniam stabilumui. Norint įvertinti sukauptos sumos dydį, kuris priklauso nuo daugybės veiksnių (mikro ir makro lygio), būtina įvertinti sumokamas įmokas ir tikėtinas išmokas, įvertinant draudikų patiriamas išlaidas, mokesčių įtaką ir kitus atskaitymus.

Analizuojant Lietuvos gyvybės draudimo rinką 2010–2016 m. m. buvo taikyti trys pagrindiniai rodikliai: draudimo tankis, draudimo skvarba ir draudimo išsiplėtimas. Iš gautų rezultatų galima matyti, kad nuo 2011 metų yra nežymus skvarbos rodiklio kritimas, tačiau nuo 2013 metų pastebimas augimas, kuris parodo, kad žmonės vis labiau domisi savo ateitimi bei saugumu, draudimas populiarėja. Atlikus draudimo skvarbos rodiklio analizę galima teigti, kad skvarbos rodiklis nėra aukštas, dėl to, kad Lietuvos gyventojų pragyvenimo šaltinis nėra stabilus bei aukštas.

Apskaičiuotas draudimo tankis parodo, kokia dalis gyvybės draudimo įmokų atitenka vienam Lietuvos gyventojui. Per nagrinėjamąjį laikotarpį gyvybės draudimo įmokų skaičius augo, o tai reiškia, kad gyventojai vis labiau supranta draudimo naudą, tačiau gyventojų skaičiaus mažėjimas galimai mažina gyvybės draudimo tankio rezultata. Analizuojant draudimo išsiplėtimo rodiklį galima pastebėti, kad per nagrinėjamąjį laikotarpį draudimo išsiplėtimo rodiklio augimas pastebimas tik 2014 metais. Tam galėjo turėti įtakos didesnis pasirašytų sutarčių skaičius, kuris priklauso nuo ekonominio šalies augimo ir nuo konkurencijos tarp draudimo bendrovių.

Gyvybės draudimas yra Lietuvoje mažai naudojama paslauga, nors ir matomas nežymus draudimo skvarbos, tankio ir išsiplėtimo rodiklio padidėjimas. Todėl siekiant didinti gyvybės draudimo plėtrą, būtina pabrėžti gyvybės draudimo naudą kiekvieno asmens finansinės gerovės užtikrinimui ateityje.

Literatūra

- Adomaitienė, L.; Palubinskienė, S. 2007. Gyvybės draudimo teorija ir praktika, *Jaunųjų mokslininkų darbai* 1(12): 155–163.
- Andriukaitis, D.; Čeponytė, Z.; Jurevičienė, D.; Krikščiukaiytė, K.; Vaičiulis, M.; Vaitkunsienė, R.; Varanauskienė, J. 2009. *Finansinių paslaugų vadovas*. Vilnius: Lietuvos vartotojų institutas Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija. 128 p.
- Čepinskis, J.; Raškiniš, D.; Stankevičius, R.; Šernius, A. 1999. *Draudimas*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras. 454 p.
- Diacon, S. 2016. *A guide to insurance management*. Springer. 284 p.
- Geber, B. A. 2008. Survivorship life insurance may cost, not save a family money, *Journal of Personal Finance* 7(2): 44–48.
- Gvozdenko, A. A. 1998. *Osnovy strachovanija*. Maskva: Finansy i statistika. 299 p. (rusų k.).
- Hansson, T. 2016. *Modeling life insurance guarantees*. Lunds universitet: Engineering Mathematics. 50 p.
- Harrington, R.; Foster, M.; Fleming, J. 2015. Experiences of pathways, outcomes and choice after severe traumatic brain injury under no-fault versus fault-based motor accident insurance, *Brain Injury* 29(13–14): 1561–1571. <https://doi.org/10.3109/02699052.2015.1075142>
- Jakaitytė, T.; Marcišauskienė, J. 2015. Lietuvos, Latvijos ir Lenkijos draudimo rinkų analizė, *Studies in Modern Society* 6(1): 186–201.
- Jurevičienė, D. 2008. *Asmeninių finansų pagrindai*. Vilnius: Technika. 196 p. <https://doi.org/10.3846/1021-S>
- Jurevičienė, D. 2015. *Asmeninių finansų dimensija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 271 p.
- Kindurys, V. 2002. Gyvybės draudimo paslaugos ir jų raida Lietuvoje, *Ekonomika* 58: 92–105.
- Kindurys, V. 2011. *Gyvybės draudimo paslaugų verslas ir jo raidos Lietuvoje apraiškos ir tendencijos: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Vilniaus Universitetas. 574 p.
- Lee, Ch. Ch.; Chiu, Y. B. 2016. Globalization and insurance activity: evidence on the industrial and emerging countries, *The North American Journal of Economics and Finance* 36: 328–349. <https://doi.org/10.1016/j.najef.2016.03.002>
- Lezgovko, A. 2010. *Draudimo ekonomikos pagrindai*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 261 p.
- Lezgovko, A.; Doronina-Koltan, N.; Tautkus, T.; Malakaitė, D. 2014. *Draudimo paslaugų pardavimo proceso valdymas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 365 p.
- Lezgovko, A.; Jastrebova, K. 2015. Independent insurance brokers' activity specifics: the EU experience and problems in Lithuania, *Investment Management and Financial Innovations* 12(3): 99–108.
- Lezgovko, A.; Lastauskas, P. 2008. Draudimo verslo plėtra: teoriniai aspektai ir rinkos plėtros prielaidos, *Verslas: teorija ir praktika* 9(2): 125–136.
- Lietuvos bankas. 2016. *Lietuvos draudimo rinkos apžvalga 2011–2016 metai* [interaktyvus], [žiūrėta 2017 m. sausio 3 d.]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/lietuvos_draudimo_rinkos_2015_m_apzvalga
- Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas 2003 m. rugsėjo 18 d. Nr. OX-1737 [interaktyvus], Vilnius [žiūrėta 2011 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt>
- Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas [interaktyvus], 2016 [žiūrėta 2016 m. gruodžio 26 d.]. Prieiga per internetą: www.stat.gov.lt
- Shamaei, H.; Soleimani, H.; Khodayari, M. 2016. The study of the satisfaction level of policyholders from the services of life insurance and future supply of pasargad insurance company using fuzzy logic, *Journal of Management Sciences* 2(4): 207–211.
- Šachov, V. V. 1997. *Strachovanije*. Maskva: Strachovoj polis, Juniti (rusų k.).

THE ANALYSIS OF THE LITHUANIAN LIFE INSURANCE MARKET

Irena DANILEVIČIENĖ, Janina MACUTKEVIČIENĖ

Abstract. Nowadays everyone want to have a stable financial situation and to ensure a good financial future for yourself and every family member. It is necessary to manage personal finance and to protect the funds from the expected loss by signing the life insurance contract. However, the insurers have insufficient information about insurance contracts and this has a negative impact on the country's life insurance market development. The object of this article is the Lithuanian life insurance market. The objective of this article – to analyze and assess the Lithuanian life insurance market situation. Here are also the main tasks: to analyze and assess the theoretical aspects and features of life insurance, to analyze the situation in the Lithuanian life insurance market. In the article, these methods of research are used: analysis of the scientific literature, theoretical and practical statements matching method, statistical data analysis.

Keywords: analysis of the insurance, insurance market, insurance penetration, insurance density, the financial stability, life insurance.